

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Ірина БІЛЕЦЬКА (Умань)

Стаття присвячена історії розвитку полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки. Автор виділяє та аналізує ряд важливих фактів і подій, що мали вплив на еволюцію полікультурної освіти, а саме: міжкультурний рух, міжгруповий рух, рух за громадянські права та народознавчий рух. Також мова йде про основні результати розвитку полікультурної освіти у сучасному американському суспільстві.

Стаття посвячена історії розвитку полікультурного образования в Соединенных Штатах Америки. Автор выделяет и анализирует ряд важных фактов и событий, повлиявших на эволюцию поликультурного образования, а именно: межкультурное движение, межгрупповое движение, движение за гражданские права и народоведческое движение. Также речь идет об основных результатах развития поликультурного образования в современном а

мериканском обществе.

Ключові слова: полікультурна освіта, еволюція, міжкультурний рух, міжгруповий рух, рух за громадянські права, народознавчий рух, етнічне розмаїття.

Постановка проблеми. Полікультурна освіта – складне, багатоаспектне поняття, яке поєднує різноманітні підходи до вирішення проблем, пов'язаних з культурною неоднорідністю американського суспільства, і є невід'ємною складовою загальної освіти у США. Вона стала постійною частиною освіти у Сполучених Штатах з огляду на три важливі причини: соціальна структура американського суспільства,

вплив культури та етнічної приналежності на розвиток людської особистості й умови ефективного навчання. Ці причини пояснюють не лише потребу в полікультурній освіті, але також і те, на чому потрібно робити акцент та як потрібно навчати. Кожна причина відіграє важливу, особливу роль у встановленні параметрів і напрямків полікультурної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. За останні роки з'явився ряд наукових публікацій, присвячених проблемі полікультурної освіти в цілому та зокрема в Сполучених Штатах Америки (О. Гаганова, З. Грищенко, О. Джуринський, Г. Дмитрієв, О. Литвинов, З. Малькова), проаналізовано низку концепцій полікультурної освіти, розроблених американськими науковцями (М. Воловікова, С. Наушабаєва). Серед дослідників США, які інтенсивно займалися проблемами розвитку та функціонування полікультурної освіти, можна виділити Дж. Бенкса, Ч. Беннет, Ж. Гей, К. Гранта, С. Ніето та інших.

Мета статті. У своїй статті ми робимо спробу проаналізувати здійснити короткий екскурс в історію розвитку та становлення полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки. Наша увага зосереджена на таких важливих фактах та подіях, які вплинули на еволюцію американської полікультурної освіти, як міжкультурний рух, міжгруповий рух, рух за громадянські права та народознавчий рух.

Виклад основного матеріалу. Вивчення історичного розвитку полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки необхідно, на нашу думку, побудувати у вигляді ланцюжка взаємопов'язаних подій (наприклад, рухів, судових рішень, законодавчої діяльності, публікацій, конституційних мандатів).

Якщо говорити про зародження полікультурної освіти у США, то тут важко визначитися з однозначними подіями і фактами. Наприклад, можна вважати, що полікультурна освіта бере свій початок з того часу, коли поневолені афроамериканці почали самі вивчати свою історію в Африці та Сполучених Штатах, дізнаватись про свою роль та участь у ній, а також як їх расова приналежність впливала на ставлення до них в американському суспільстві. Початком функціонування полікультурної освіти може бути й те, що члени індіанських племен стали навчатися тому, як протистояти і вживатися разом білими європейськими колонізаторами та іншими культурними групами, у тому числі іншими індіанськими племенами. Вона також розпочинається й тоді, коли американці азіатського походження, зокрема китайці, спілкувалися зі своїми сім'ями на батьківщині про життя в Сполучених Штатах і навчалися чинити опір, виживати та ладнати з білими американцями й людьми з іншим кольором шкіри. Аналогічно полікультурна освіта розпочалася для мексиканців на південному заході (наприклад, Арізоні,

Нью-Мексико, Техасі), коли вони брали участь у різних видах взаємодії з корінними американцями, афроамериканцями, американцями азійського походження та білими американцями. В багатьох проявах полікультурна освіта почала розвиватися в США в ті роки, коли люди, які тут жили, почали спілкуватися з тими, хто знаходився за межами їх безпосередньої культурної групи.

В еволюційному ланцюзі необхідно виділити чотири основні ланки, які безпосередньо сприяли розвитку полікультурної освіти в США: міжкультурний рух, міжгруповий рух, рух за громадянські права та народознавство. Метою кожного з цих рухів було вжиття заходів для досягнення соціальної справедливості і прав людини.

Міжкультурний та міжгруповий освітні рухи зробили внесок у полікультурну освіту на ранніх етапах її розвитку. Вони забезпечували знаннями з питань національної імміграції, асиміляції, соціальної мобільності та упередженості. Як зазначає Дж. Бенкс (2004), міжкультурний рух було розпочато в 1930 році і тривав він до 1950 року [2]. Однією з його цілей було створити кредо американських цінностей таких, як свобода, справедливість і рівність – значимі та реальні для іммігрантів у той момент, коли їх навчали бути повністю відданими своїй новій батьківщині. Ще одна мета цього руху полягала в зменшенні страхів і непорозумінь, які американці північної Європи зберегли відносно інших членів білих етнічних груп, що почали прибувати з країн південної Європи.

Ці цілі виділилися не випадково, а стали відповіддю на гарячі та суперечливі запитання, які були поставлені перед усім населенням Сполучених Штатів у 20-х роках ХХ століття: Хто такий американець? Хто має створити американське суспільство? Закон про квоти за національністю 1924 року був однією з відповідей на ці запитання. Він скоротив імміграцію, за винятком тих людей, які прибували з північної та західної Європи. Це були етнічні групи, що вже становили більшість у США, і багато членів яких хотіли зберегти цей статус-кво. Закон затвердив щорічну квоту у 127 000 іммігрантів із західної та північної Європи, в той час як був обмежений в'їзд іммігрантів зі східної та південної Європи до менш ніж 24 000. У результаті цього послідовні хвилі іммігрантів у 1920-1940 роках змінили соціальну структуру США і вплинули на формування політики і більш загального способу мислення, який спостерігаємо на сьогодні. Під час міжкультурного руху школи і газети, що видавалися громадами іммігрантів, були агентами суспільства, вітаючи новоприбулих та прагнучи зробити їх американізацію більш комфортною [3].

Що стосується міжгрупового освітнього руху, який розпочався у 40-х роках, то потрібно зазначити, що він виник між кінцем Другої світової

війни і початком холодної війни. Друга світова війна принесла реорганізацію американської індустрії під військові потреби, що призвело до значної міграції робітників, багато з яких були чорними, з сільської місцевості у міста. В результаті народний побут зазнав значних змін і склад населення змінився, що, в свою чергу, сприяло зростанню міжрасової напруженості.

Міжгруповий рух набагато більше у порівнянні з міжкультурним звертав увагу на расові проблеми, що стояли перед групами людей зі шкірою різного кольору. Крім того, з цими двома рухами прийшло посилення дебатів щодо соціальних наукових теорій таких, як асиміляція, злиття, контакти, соціальна та культурна ідентичність, які впливали на соціальну та освітню політику меншості-більшості та подальше посилення чорно-білої бінарності у Сполучених Штатах.

У 1944 році серйозні расові заворушення сталися у Детройті. Кларін (Klarin, 1989) стверджує, що це було краплею, яка переповнила чашу, і більше як 400 громадських організацій були створені у відповідь на ці події. Однією з реакцій також було проведення ряду досліджень з метою зрозуміти причини міжгрупової напруженості. Такі своєрідні дослідження проводилися у коледжах та університетах, де надавалися стипендії, засоби та персонал для послаблення упередженого ставлення шляхом вивчення антропології, соціології та психології. Гарвард, Чиказький і Нью-Йорський університети, наприклад, створили науково-дослідні програми для вивчення характеру упереджень. Як результат, було отримано інформацію і матеріальні ресурси, вироблено план дій, необхідні для наступу на упередження. Така книга, як «Природа упередження» Гордона У. Олпорта (1954), що мала великий вплив на соціальні та освітні теорії, була опублікована саме під час міжгрупового руху. У 2004 році Петтігрю (Pettigrew), розмірковуючи про «Природу упередження» Олпорта, заявив: «Полікультурна освіта і міжгрупові конфлікти повинні розробляти методи, спрямовані на скорочення міжгрупових упереджень, невігластва і конфліктів» [3].

Крім того, вивчення соціально-психологічних причин міжгрупової напруженості призвело до розвитку шкільної навчальної програми з метою виховання в учнів міжгрупової толерантності. Навчальна програма була зосереджена на чотирьох засадах, пов'язаних з соціальним життям, які є істотними для формування стереотипів та упередженості: 1) відмінності в стилі сімейного життя; 2) відмінності в способі життя громад; 3) невігластво американської культури; 4) розвиток мирних відносин між людьми. Разом з цими дослідженнями, спрямованими на підвищення знань, розуміння і відносин в цих сферах життя, були розроблені програми, які навчали учнів вирішувати конфлікти, не

вдаючись до насильства. Такі програми є суттєвими у деяких підходах до полікультурної освіти.

Таким чином, міжгруповий та міжкультурний рухи забезпечують розуміння історії боротьби між етнічними групами, яка характерна для США. Завдяки активним діям щодо згуртування суспільства виникла можливість брати участь у політичному житті (наприклад, голосуванні) для вирішення своїх проблем, відвідувати релігійні установи за власним вибором без остраху, бути носієм етики етнічних груп, обізнаним в історії і культурі Америки, а також вивчати значення і внесок їх власної історії та культури в розвиток країни.

Наступною ланкою у розвитку американської полікультурної освіти виступає рух за громадянські права, який у 1955-1965 роках полягав у діяльності кількох маргінальних груп, спрямованій на досягнення рівності і справедливості. Така боротьба мала на меті більше, аніж просто громадянські права, передбачені законодавством; вона також стосувалася основних питань свободи, поваги, гідності та економічної і соціальної рівності.

Успіхи руху за громадянські права були значними і призвели до ряду судових рішень та законодавчих актів, які мали на меті усунення структурної нерівності в Сполучених Штатах: правова перемога у Верховному Суді «Браун проти Ради з освіти» (1954 р.) скасувала правову доктрину «окремі, але рівні» і зробила поділ незаконним; прийняття закону «Про громадянські права» у 1964 році заборонило практику дискримінації у сфері зайнятості та громадського житла; закон «Про відновлення права голосу будь-якого громадянина» 1965 року і прийняття у 1968 році закону, що забороняв дискримінацію у сфері продажу або оренди житла.

Значення руху за громадянські права було величезним ще й у тому, що кожен громадянин міг постати перед судом, не зважаючи на колір шкіри. Проте він не забезпечив рівність у соціальній системі. Нюанси дискримінації в суспільстві, наприклад, на робочих місцях і місцях відпочинку, продовжують щодня перешкоджати цивільним свободам і можливостям. Саме через опір цивільним свободам, полікультурна освіта розвивалася в якості засобу навчання. В той час, як полікультурна освіта в першу чергу розвинулася з руху за громадянські права, ініційованого афроамериканцями, продовжилась боротьба інших експлуатованих для досягнення рівності і справедливості, що також відіграло важливу роль в еволюції полікультурної освіти.

Народознавчий рух, який виріс з руху за громадянські права 60-70-х років, також виступає частиною ланцюжка пов'язаних дій, які сприяли еволюції полікультурної освіти. Під час цього руху афроамериканці та представники багатьох інших небілих груп зажадали справедливості і

рівності в політиці та освіті. У деяких великих містах таких, як Детройт і Мілуокі, батьки, члени громади та вчителі вимагали, щоб усунути де-факто расистської політики в галузі освіти. Прихильники народознавчого руху доводили, що політика і практика в галузі освіти мають бути більш широкими.

У численних вищих навчальних закладах і коледжах народознавство стало частиною навчальної програми; в ряді університетів були створені відділи народознавства. Інституціоналізація цих відомств і програм вплинула на народознавчий дискурс в університетських містечках на структурному та особистому рівнях. Вона кинула виклик «білому» домінуванню у соціальних та інших теорія і програмах, а також залучила вчених до формулювання мети вивчення народознавства.

Протягом 25 років, не зважаючи на перешкоди, народознавчі відділи вижили і набули поширення в усіх частинах країни. Вони принесли нові перспективи, призначені не тільки збільшити базові знання, але з часом трансформувати усю гуманітарну освіту. Їх глибокий і широкий вплив, безумовно, дає про себе знати і є предметом постійних обговорень. Саме в цей період виступів за рівність і справедливість освіти в усіх її областях в середніх школах та університетах почав з'являтися полікультурний освітній рух.

У 70-х роках ХХ століття полікультурна освіта стала першопрохідцем у розробці і розвитку полікультуралізму у багатьох (якщо не в більшості) галузях наукового дослідження (наприклад, консультування, соціальна робота). З того часу і до сьогоднішнього дня полікультурна освіта розвинулась та стала ідеєю, за яку виступає все більше число дослідників і вчених університетів, а також шкільних учителів. Вона також стала сферою інтересів за межами наукового співтовариства.

Полікультурна освіта передбачає таке навчання, яке відповідає потребам і талантам культурно-різноманітних груп населення для забезпечення їхньої рівності та соціальної справедливості. Це одночасно і філософія, і процес. Як філософська концепція, вона сягає своїм корінням у принципи демократії, соціальної справедливості, рівності й утвердження людської різноманітності. Як процес, полікультурна освіта виступає своєрідною речовиною, яка постійно видозмінюється для задоволення потреб та вимог мінливого суспільства. Таким чином, вона стає узгодженою стратегією та освітнім проектом або інструментом, який використовує різноманітні знання людської історії і кидає виклик нинішній державній політиці, що дискримінує або просто ігнорує людей на основі їхнього соціально-економічного статусу, раси, статі, обмежених можливостей, релігії та сексуальної орієнтації.

З полікультурної точки зору жоден зі способів сприйняття світу, жоден культурний стандарт, жодна політична доктрина або ідеологія не може відобразити всю правду людського життя, тому полікультурна освіта має важливе значення для школи і суспільства. Такі захисники і прихильники полікультурної освіти, як Бейкер (Baker) (1983), Бенкс (Banks) (1969, 1993, 1995, 2004), Беннет (Bennett) (1995), Гей (Gay) (1978, 1979, 1995, 1997), Гольнік і Чін (Gollnick & Chinn) (1994), Грант (Grant) (1994), Кортес (Cortes) (2004); Мол і Гонзалес (Moll & Gonzalez) (1994), Ніето (Nieto) (1992), Руеда, Родрігес і Пріето (Rueda, Rodriguez & Prieto) (1981), Слітер (Sleeter) (1986, 2000) описують межі полікультурної освіти з урахуванням усієї політики, практики і структури американських шкіл (наприклад, навчальної програми, фінансування, найму та залучення вчителів, педагогіки й організації учнів).

Ще на ранніх етапах розвитку полікультурної освіти ті, хто обрав її в якості наукового дослідження або використовував як теоретичну призму для спрямування своїх наукових пошуків, були одноголосні щодо того, що шкільна практика і політика повинні бути розглянуті з точки зору полікультурності, а підготовка учнів має активно здійснюватись у напрямку заохочення культурного плюралізму. Наприклад, Дж. Бенкс, який аналізував освіту через призму народознавства та полікультурної освіти, доводить, що викладання народознавства повинне допомогти школярам розвинути здатність приймати рішення щодо питань, пов'язаних з етнічною приналежністю, і взяти особисту участь у вирішенні расових та етнічних проблем у суспільстві [2, с. 20].

Звичайно, спочатку полікультурна освіта зазнавала значного опору. Важко було опублікувати статті на цю тему через упереджене ставлення до аргументів, що говорили про справедливість та рівність / або відходили від ідеології асиміляції. Коли статті про полікультурну освіту були представлені на розгляд фахівців, редактори журналів дуже суворо ставилися до термінології, яка у ній використовувалась. Наприклад, вони іноді вимагали вживати слова «народознавство» або «різноманітність» замість «полікультурна освіта». Через це деякі вчені-полікультуралісти були змушені змінити виклад своїх ідей, щоб не бути позбавленими можливості друкувати статті з полікультурної освіти в журналах. Звичайно, така позиція викликала занепокоєння і вони визнавали, що беруть участь в «увічненні» концептуальної невизначеності полікультурної освіти. Тим не менш, їм вдалося зберегти освітній полікультурний дискурс в академічному дискурсі.

Не дивлячись на існування розбіжностей серед поглядів перших дослідників полікультурної освіти, вони були об'єднані загальною метою підтримати полікультурну освіту і вказати, де і як вона повинна впливати на політику в галузі освіти і практики. Вони вірили, що вона повинна

мати в своїй основі навчальну програму і методи навчання, які б дозволили учням: 1) дізнатись про історію і внесок у розвиток суспільства різних груп, що складають населення США; 2) поважати культуру і мову різних груп; 3) розвивати знання про характерологічні особливості різноманітних груп, їхні переваги; 4) дізнатися, як домогтися соціальної та структурної рівності і вжити заходів для досягнення цієї мети.

Концепції та практиці полікультурної освіти в США значно сприяли освітні об'єднання й організації. Так, Асоціація з управління і розробки навчальних програм (Association for Supervision and Curriculum Development) створила комісію з полікультурної освіти, яка підготувала заяву з вимогою змінити політику і практику цієї організації, урізноманітнивши контингент доповідачів на щорічних конференціях та сесіях.

Комісія з полікультурної освіти Американської асоціації коледжів підготовки вчителів (American Association of Colleges for Teacher Education) (1973 р.) істотно вплинула на розвиток полікультурної освіти, виробивши одне з найбільш цитованих положень середини 70-х – початку 80-х років минулого століття про полікультурну освіту: «Немає жодної моделі американця». Ця заява з восьми пунктів частково цитувалася або перефразовувалась у численних книгах і статтях, що включало в себе наступне: полікультурна освіта – це освіта, яка цінує культурний плюралізм. Полікультурна освіта відкидає думку про те, що школа повинна прагнути до усунення культурних відмінностей, а також те, що школа мусить лише терпіти культурний плюралізм. Полікультурна освіта визнає культурне розмаїття як факт в американському суспільстві, і вона стверджує, що це культурне розмаїття є цінним ресурсом, який повинен бути збережений і розширений. Основні навчальні заклади повинні прагнути до збереження і зміцнення культурного плюралізму. Схвалення культурного плюралізму означає схвалення принципу, що не існує жодної моделі американця. Це твердження не було особливо унікальним, але воно стало гаслом, яке можна було легко зрозуміти і повторити під час дебатів на підтримку освіти.

В даний час Національна академія полікультурної освіти (National Academy of Multicultural Education) здійснює керівництво через організацію щорічних конференцій, в яких бере учать понад 1500 вчених, відповідних журналів (Multicultural Perspective, Praxis). Крім того вона надає можливість стажування для молодих вчених і служить джерелом інформації для тих, хто шукає інформацію про полікультурну освіту.

Висновки. Полікультурна освіта досягла того рівня, на якому вчені працюють разом з представниками інших галузей, щоб сприяти її

зростанню та вдосконаленню. Її розвиток створив і продовжує розширювати інтелектуальний простір, у якому проблеми та питання соціальної справедливості, прав людини і культурно-історичної ідентичності можуть вільно обговорюватися, де панівні теорії піддаються критиці і де культура, включаючи релігію і все, що входить до її складу, може бути обговорена та проаналізована у контексті більш широкої політичної та економічної структури суспільства. Крім того, результатом еволюції полікультурної освіти є те, що культурний лібералізм може не тільки піднімати запитання важливості культури, але й дізнаватися про функції, які вона виконує, і чому людина повинна мати доступ до своєї культури. Нарешті, розвиток полікультурної освіти доводить, що клімат в різних культурах може сприяти взаємовигідному діалогу, де різні художні, літературні, музичні, моральні, релігійні та інші традиції змагаються і випробовують одна одну, запозичують та експериментують з ідеями, і часто в результаті з'являються зовсім нові ідеї та почуття, які б ніколи не утворилися або не виникли самі по собі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrshp/le0gay.htm>
2. Banks J. A., Banks C. A. Handbook of research on multicultural education / J. A. Banks, C. A. Banks. – San Francisco : Jossey-Bass, 2004.
3. Grant C. A. The evolution of multicultural education in the United States : A journey for human rights and social justice / C. A. Grant [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iaie.org/download/turin_paper_grant.pdf
4. Multicultural Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.emtech.net/multicultural_education.html
5. National Association for Multicultural Education (NAME) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nameorg.org/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Білецька Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Коло наукових інтересів: історія розвитку полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки.